



Фотоконкурс
"Наші діти"

**Забудьмо чвари всі і нум дружити —
Незгоди разом легше пережити.**

(Надіслала Наталія Казбан, ЗДО № 15 "Перлінка", м. Суми)

здійснювати особисто чи доручити комусь із дітей (підказувати, брати за руку, бути відповідальними за своїх "підопічних").

Сформувати навичку допоможуть **сенсорні сигнали** (наприклад, певні звуки: дзвоник, "спеціальна" пісня, мелодія звучання певного музичного інструмента) та **постійне місце для зборів** (килим, приміщення роздягальні та ін.). Мотивувати дітей допоможуть нова гра або іграшка, книжка, запрошення до цікавої діяльності, повідомлення виховательки.

Ходити разом ("потягом", вервечкою, парами)

У цій навичці теж немає нічого нового й складного. І все ж останні роки "вільного виховання" трохи ослабили цю здатність у дітей, які наразі віддають перевагу вільному пересуванню, проявляють схильність до певних егоцентричних проявів ("Я не хочу з ним іти!", "Вона не дає мені руку!"). Індивідуальний підхід допоможе й тут.

Якщо педагогиня досі визначала у своїй групі частину дітей як "лідерів", частину — як "дітей-тарзанів" (гіперактивних) і решту вихованців як "тишків", то дуже важливо хоча б тепер з'ясувати для себе рівні їхньої соціальної адаптивності: хто кому симпатизує, а кого обходить десятою дорогою; хто готовий витерпіти ходіння в парі з тим, хто не подобається, а в кого необхідність робити це викликає аж надто сильний спротив. Маємо увімкнути свою педагогічну спостережливість на максимум, аби в екстрених ситуаціях уникнути будь-якого психологічного дискомфорту.

Тут стануть у пригоді різні **вправи та ігри комунікативного спрямування**, які допоможуть виявити симпатії та антипатії між вихованцями. На першому етапі варто м'яко йти за бажаннями

дітей, поважаючи їхні межі. На другому — допомогти їм розкрити в інших дітях привабливу різнобічність. На третьому — розвинути дух єдиної команди.

Здійснювати на новому місці певний ритуал

Ритуали відіграють свою унікальну роль у взаємодії з дітьми різного віку. Цю їх властивість активно використовували педагоги в різні часи й у різних культурах. Дітям подобається повторювати хором знайомі гасла, віршовані рядки чи пісенні рефрени. Це дарує особливе відчуття єдності, емоційного піднесення та енергії, що дуже важливо в непростих і критичних ситуаціях.

Таким ритуалом можуть стати рухи, поєднані з декламуванням (прийом із вальдорфської педагогіки), улюблений танець дітей, пальчикова гімнастика (аби "заземлитися" і "увімкнути" тіло) чи психогімнастика ("увімкнути" жести й міміку).

Гуртуватися для спільної діяльності

Багато років поспіль педагоги вітчизняної дошкільної освіти вчилися спокійно і з розумінням реагувати на дітей, які під час фронтальних і підгрупових освітніх форм взаємодії бажали залишатися осторонь. Вони могли прислухатися й придивлятися до того, що робить більшість, але з різних причин так і не приєднувалися до спільної діяльності (хоча траплялися й винятки).

Психологи переконливо доводять: ресурс групи допомагає людині легше пережити емоційні перепади. Отож маємо наполегливо і терпляче привчати дітей до певних **спільних традицій**: читання з продовженням, обміну компліментами чи "обіймашками", сеансів групового масажу в колі, "вручення" одне одному уявних сюрпризів, розгортання улюблених ігор тощо.

Формуючи в дошкільнят відповідні моделі поведінки, не обов'язково пояснювати їм, для чого ми це робимо. Головне для педагога — довести до автоматизму свої та дитячі навички, аби в критичній ситуації залишатися спокійними і врівноваженими: діти, які навчилися слухати і чути дорослого, виконують усі необхідні дії злагоджено й чітко.

Дай Бог, аби нам не довелося переживати такі ситуації. Та навички підтримання емоційного балансу й зосередженості, емпатія і злагодженість у діях у будь-якому разі не завадять ні дорослим, ні дітям, для яких ми над усе бажаємо світлого і мирного майбутнього. ■

Зміст

Актуальні проблеми

- 3** Наталія Гавриш
Освітній процес в умовах війни: роздуми фахівця
- 6** Людмила Загородня
Сигнал тривоги? Як діяти педагогу
Практичні поради щодо організації діяльності дітей у надзвичайних умовах
- 8** Інна Кондратець
Мистецтво жити в невизначених умовах

Управління та методична служба

- 11** Ірина Романюк
Секрети вдалого ранку
Щоденні ранкові справи та освітні практики в розпорядку дня ЗДО

Психологія

- 17** Анна Волошина
Твоя сила
Інтегроване заняття для дітей старшої групи

Моральне виховання

- 20** Ірина Розумяк
Моральне виховання без повчання
Мінізаняття для дітей старшої групи за коміксами журналу "Джміль"

Художня література

- 24** Анна Павленко
Гармидер на подвір'ї
Віршик для вивчення голосів тварин

Образотворчість

- 25** Марія Артеменко
Майстри зачісок
Творча вправа для дітей старшої групи

Ранній вік

- 26** Яна Євченко
Дуже просто – раз і два – Творять пальчики дива!
Ідеї для образотворчої діяльності дітей раннього віку

Посібник

- 28** Олена Горобченко
Сад і город
Дидактичний посібник для дітей дошкільних груп

Інтегрована освіта

- 30** Оксана Китайкіна
Кулінарні справи й овочеві забави

Природа

- 32** Олена Петросян
Про що шепоче осінні листя
Цільова прогулянка до парку для дітей середньої групи

- 34** Лариса Кісельова
Ходімо всі до грядочок – садить цибульку й часничок!
Заняття для дітей молодшої групи

Свята і розваги

- 37** Наталя Остроух
Козацький скарб
Розвага для дітей старшої групи до Дня захисників і захисниць України

Музичні перлинки

- 40** Оксана Шкурко
Пісні, що єднають

– До публікацій можна завантажити додаткові матеріали на сайті dv.in.ua

Читайте у вересні в журналі "Джміль"



ДІМ КНИЖОК –
тема журналу "Джміль" № 9
jmil.com.ua/2022-9

Видання можна передплатити на сайті jmil.com.ua або через Укрпошту (індекс – 40295)



Мистецтво жити в невизначених умовах

Інна КОНДРАТЕЦЬ,

канд. пед. наук, старша викладачка
кафедри дошкільної освіти,
Педагогічний інститут Київського університету
імені Бориса Грінченка



Що таке життя “в епоху змін”, і які виклики ми маємо гідно прийняти, аби здобути перемогу і зберегти себе та своїх дітей? Які риси, уміння та навички необхідно сформувати якнайшвидше? Про це, а також про реальні кроки, які педагоги можуть зробити вже сьогодні, аби захистити своїх вихованців у надзвичайних ситуаціях, пов'язаних із війною, розмірковує авторка.

ЧИТАЙТЕ У СТАТТІ

- ✓ Які навички необхідні педагогам і дітям під час війни?
- ✓ Що таке румінація і як її подолати?
- ✓ Як підготувати вихованців до дій у надзвичайних ситуаціях?

Життя — дивовижний тренажер, який примушує нас активно вправлятися в тому, що ми так ретельно обходимо, намагаючись не думати, не планувати, емоційно не проживати.

Ніхто спеціально не готував нас жити в “епоху змін”. Пам’ять охоче підкине з десяток афоризмів на кшталт “Хочеш миру — готуйся до війни”, проте... Звісно, миру ми завжди прагнули і прагнемо, а от думати про війну вперто не бажали.

Зрештою ми опинилися там, де опинилися. Наразі з’ясування причин і пошук винних усіх рівнів та рангів лише забиратиме силу духу й віру, необхідні нам для перемоги. Тож іще раз пригадаємо слова австрійського філософа, психіатра і невролога Віктора Франкла:

“Першими ламалися ті, хто вірив, що все от-от закінчиться. Після них — ті, хто не вірив у те, що це взагалі колись закінчиться. Вижили ті, хто фокусувався на своїх діях, без очікувань стосовно того, що може чи не може статися.”

Ми всі вже зрозуміли, що під час війни *кожен має робити те, що вміє робити найкраще*. Зокрема освітяни повинні формувати у вихованців відповідні цінності, розвивати вміння та навички, передавати досвід і знання попередніх поколінь. Два роки, пов’язані з ковідом і дистанційним форматом взаємодії з дітьми, шість місяців війни оголили істину: *інформаційний складник — далеко не найголовніший в освіті дітей*.

Як для педагогів, так і для вихованців на передній план сьогодні виходять розвиток емпатії та здатності до вольової саморегуляції, уміння розуміти власні емоції, слухати й чути, відчувати себе частиною команди, уважність до потреб одне одного.

Якщо ми не навчилися цього за мирних часів, віддаючи перевагу інтелектуальним показникам, то зараз варто опанувати ці життєво необхідні навички.

НАВИЧКИ, ПОТРІБНІ ПЕДАГОГУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Перш ніж стати опорою для вихованців, педагоги мають віднайти власну внутрішню опору. А для цього варто розвивати в собі три важливі навички.

Тримати емоційний тон

Найскладніше під час війни — *унікати емоційних “гойдалок”*. Кожен із нас намагається тримати

баланс як може. Вітчизняні психологи активно переймають досвід реабілітаційної роботи в ізраїльських колег. Інтернет-джерела ряснують порадами щодо подолання панічних атак, емоційної саморегуляції, послаблення тривожності, роздратування, гніву тощо. Ми звернемо увагу на ще одну небезпеку.

Румінація — це нав'язливий тип мислення, коли в голові людини крутяться одні й ті самі думки, здебільшого негативні, витісняючи іншу психічну діяльність.

Людина не може “вимкнути” ці думки, аби подивитися на ситуацію під іншим кутом та розв'язати її. Відповідно, про стабільний емоційний тон у стані румінації годі й говорити, адже вона виснажує людину, робить її більш уразливою для тривоги та депресії.

Як зупинити румінацію

- ♦ Відстежувати свої думки, визначати серед них нав'язливі й “позначати” їх як небезпечні.
- ♦ Перетворювати думки на чіткі завдання, спрямовувати свою увагу на щось, що потребує активних дій.
- ♦ Створити план дій, щоб розібратися з причиною занепокоєння (кроки мають бути якомога конкретнішими та реалістичнішими).

Брати відповідальність

Наразі по-різному складається в освітан ситуація з довірою до керівництва та його рішень. Кожен педагог у площині власної картини світу, цінностей, досвіду робить вибір стосовно своїх реакцій і ставлення до того, що відбувається в далекому і близькому просторі його буття.

Переконані, що у складних ситуаціях відкрити нові обрії діяльності допоможе чітке усвідомлення своєї дорослості та взяття на себе відповідальності. Перехід від емоційного опору, дитячої позиції за Е. Берном (“Усе не так, і я так не хочу!”) до зрілого й розсудливого погляду на події життя. Саме це допоможе вибудувати власні стратегії і тактику дій та вчинків, чітко усвідомити свої обов'язки та вибудувати раціональну “дорожню карту” майбутніх кроків.

Надавати психологічну підтримку собі, колегам та вихованцям

Кожен з нас має бути обізнаним щодо ситуації у країні й за її межами, але заради збереження адекватності та психічного здоров'я пам'ятати про баланс і в думках, і в розмовах.

Говорити з дітьми про війну слід правдиво й відверто, але повідомляти варто лише

необхідне, достатнє для того, аби не провокувати їх на подальші розпитування, не підживлювати нездорову цікавість або тривожність.

Важливо закінчувати свої діалоги/полілоги (і внутрішні теж!) **формулою надії та оптимізму**: “Ми обов'язково переможемо”, “Ми віримо в нашу армію”, “Наша віра допоможе Україні вистояти”, “Добро завжди перемагає зло”.

Варто опанувати **способи угамування тривожності та паніки**: дихальні вправи; практики “заземлення” (наприклад, знайти навколо себе 5 речей однакового кольору, 4 речі, яких можна торкнутися, 3 речі, які можна почути, 2 речі, які можна понюхати, 1 річ, яку можна покуштувати); вправу “Тут і тепер” (стукаємо по грудній клітці зі словами “Я є”, “Я стою”, “Я в нормі”; рефлексійні практики (наприклад, пригадування приємних моментів життя).

НАВИЧКИ, НЕОБХІДНІ ДІТЯМ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Бажано, аби вихователі заздалегідь, у спокійній обстановці, систематично й наполегливо, тримаючи фокус на трьох своїх навичках, описаних вище, формували в дітей комплекс певних навичок, які допоможуть їм адекватно діяти в ситуації повітряної тривоги і переходу до бомбосховища (за рекомендаціями психологині Діани Кебас-Житньої).

Швидко збиратися разом

Традиційна організаційна навичка, яку багато хто з педагогів використовував і раніше. Скажімо, збираючи малят за допомогою дзвіночка на килимку, як пропонувала Марія Монтессорі. Ранкові зустрічі й рефлексійні кола теж передбачають груповий збір для певної взаємодії, обміну враженнями та спільної діяльності.

Проте якщо в мирні часи ми могли поблажливо ставитися до особистісних особливостей деяких дітей (флегматичних за темпераментом, неквапливих, м'явих або навпаки, таких, що потребують додаткової уваги й акцентування, “персонального запрошення”), то нині маємо дібрати такі ключики до кожного з вихованців, знайти такі способи мотивації, щоб вони навчилися реагувати на слова дорослого миттєво.

Тут не йдеться про залякування страшними наслідками повільності (“От прилетить ракета, тоді знатимеш...”, “Усі встигнуть у бомбосховище, а ти — ні”). Мова про розуміння першопричин “незручної” поведінки деяких дітей; про знання всіх таких вихованців у своїй групі; організацію “шефства” над кожним із них (яке можна